

DE VROUWEN ROND SIMSON: TEKSTSYNTAXIS EN INTERPRETATIE

WAARIN DE BRUID VAN SIMSON IN ANALYSE GAAT

*Inleiding*¹

Het aanhakingspunt bleek *וְאִשְׁתּוֹ עָקְרָה וְלֹא יָלְדָה* (*en zijn vrouw was onvruchtbaar, zij had niet gebaard*) te zijn. Ik was, zomer 1998, zoekend naar een afstudeeronderwerp, begonnen bij Genesis 1:1 tot ik een intrigerende passage zou vinden die me niet los zou laten. Dat bleek Richteren 13 te zijn en 13:2 was de *trigger*. Een verhaal in de lijn van de onvruchtbare aartsmoeders, met sprookjesachtige elementen en voldoende vragen oproepend om er mee aan de slag te kunnen. De afstudeerscriptie kwam rond,² maar er bleken zoveel nieuwe vragen te zijn opgekomen, dat een dissertatieonderzoek in het vizier kwam.³

In dit artikel introduceer ik in het eerste deel dat dissertatieonderzoek met de hermeneutische positie die ik inneem en de methoden die ik zal inzetten, waarbij de grootste aandacht uitgaat naar de wijze van tekstbenadering die de basis zal vormen van een aantal interpretatierondes. In het tweede deel zal een voorbeeld van de tekstbenaderingswijze gepresenteerd worden aan de hand van Richteren 14.

I. HET ONDERZOEK GEÏNTRUCED

Vrouwen rond Simson

Het onderzoek richt zich op de hele Simson-cyclus: Richteren 13-16. Deze hoofdstukken vertellen het verhaal van de bijbelse held Simson, vanaf zijn

¹ Met dank aan drs. E. van den Berg en de deelnemers van de Utrechtse Promotiewerkplaats Vrouwen- en Genderstudies voor hun kritiek, en in het bijzonder aan prof.dr. A.J.A.C.M. Korte en drs. A. den Dikken voor hun kritische aanwijzingen en discussiepunten.

² En mondde uit in een artikel: ‘“Wer... äh, dein Name, bitte?” Ein erster Versuch, mit der Frau ohne Namen aus Richter 13 Bekantschaft zu machen’, in: J.W. Dyk, P. van Midden, K. Spronk e.a. (ed.), *Unless Some One Guide Me... Festschrift for Karel A. Deurloo*, Maastricht: Shaker Publishing 2001, 94-105.

³ Promotores zijn prof. dr. K.A. Deurloo (Universiteit van Amsterdam, Amsterdam), prof. dr. E. Talstra (Vrije Universiteit, Amsterdam) en prof. dr. A.J.A.C.M. Korte (Katholieke Theologische Universiteit, Utrecht).

geboorteaankondiging tot aan zijn graflegging en vormen daarmee een afgerond geheel. Simson zelf is al vele malen hoofdpersoon van (semi-) wetenschappelijk onderzoek geweest, maar doordat de schijnwerpers op hem gericht werden, bleef een aantal andere verhaalpersonages in het donker staan.⁴ In de Simson-cyclus treedt namelijk een aantal vrouwen op die elk een eigen en een eigensoortige relatie hebben met Simson, tezamen bepalend voor geboorte, levensloop en dood van deze man. De vrouwen lijken daarmee ieder op zich in een functionele verhouding tot Simson te staan (moeder, hoer, bruid, zus van de bruid, vriendin) en een eigen rol te spelen in dit bijbelgedeelte (baren, vrijen, huwen, verraden). De duiding van de vrouwen en hun rollen blijkt tot nu toe voornamelijk ondergeschikt te zijn aan de duiding van het personage van Simson, waarbij sprake is van verschillende benaderingen en perspectieven, die zonder integratie naast elkaar lijken te staan. Door deze segregatie is er feitelijk sprake van interpretatieve fragmentatie. Er lijkt vooralsnog geen visie te zijn ontwikkeld die recht doet aan deze verschillende vrouwengestalten op zich en in hun onderlinge samenhang.⁵

In mijn onderzoek streef ik naar een samenhangende interpretatie van de rol(len) die de vrouwen spelen in de Simson-cyclus in het bijzonder en in het boek Richteren in het algemeen. Daarbij worden deze vrouwen belicht vanuit verschillende hoeken, primair op basis van een (tekstimmante) syntactische analyse, en secundair door een vergelijking van de interpretatie die dit onderzoek oplevert met een aantal bestaande feministische, bijbels-theologische en rooms-katholieke interpretaties. Hiermee is het eerste onderzoeksdoel gegeven. Het tweede doel is de ontwikkeling van een bijbels-theologische benadering vanuit een feministisch perspectief, die zich op constructieve wijze verhoudt tot de rooms-katholieke bijbeluitleg. Hoewel deze drie velden niet gemakkelijk te verenigen lijken, is de derde doelstelling van mijn onderzoek niettemin: inzicht verwerven in de moge-

⁴ Bijvoorbeeld het boekje van C.A. Vreugdenhil, *Simson. De vrijheidsheld en zondeslaaf*, Aalten: De Graafschap 1951, maar ook de dissertatie van A.G. van Daalen, *Simson. Een onderzoek naar de plaats, de opbouw en de functie van het Simsonverhaal in het kader van de Oudtestamentsiche geschiedschrijving* (Studia Semitica Neerlandica), Assen: Van Gorcum 1966 en de dissertatie van J. Kim, *The Structure of the Samson Cycle*, Kampen: Kok Pharos Publishing House 1993.

⁵ Zie naast de eerder aangehaalde dissertatie van A.G. van Daalen, b.v. S. Ackermann, *Warrior, Dancer, Seductress, Queen: Women in Judges and Biblical Israel* (The Anchor Bible Reference Library), New York: Doubleday 1998; A. Brenner (ed.), *A Feminist Companion to Judges* (Feminist Companion to the Bible 4), Sheffield: Sheffield Academic Press 1993; A. Brenner (ed.), *Judges* (Feminist Companion to the Bible [Second Series] 4), Sheffield: Sheffield Academic Press 1999. Een overzicht van de recente publicaties is te vinden in K. Spronk, 'Het boek Richteren. Een overzicht van het recente onderzoek', in: J.W. Dyk (red.), *Richteren* (ACEBT 19), Maastricht: Shaker Publishing 2001, 1-36, met name 31-34.

lijkheden en de moeilijkheden van een synthese van deze drie velden, die in een multi-dimensionale verhouding tot elkaar staan.⁶

Het onderzoek valt als gevolg van het meervoudige doel uiteen in twee delen: een tekstimmanent onderzoek en een onderzoek naar verschillende benaderingen en de betekenisgeving die daarmee samenhangt.

Vanwege de gekozen bijbels-theologische benadering, die ook wel wordt aangeduid met 'Amsterdamse School', vormt de tekst zoals die in de Biblia Hebraica Stuttgartensia (BHS) wordt gepresenteerd, de primaire onderzoeksbron. De start werd gevormd door een vertaling, die weliswaar op dit moment min of meer afgerond is, maar die gedurende het hele proces steeds weer bijgesteld kan en naar verwachting ook zal worden als consequentie van de bevindingen tijdens dat proces.⁷ Daarna volgde een zorgvuldig tekstgrammaticaal onderzoek van de Hebreeuwse tekst. Dit vindt plaats via een computerondersteunde syntactische analyse. De tekst zelf vormt daarbij het narratologisch model voor uitspraken over de betekenis ervan. De interpretatie die dit oplevert, zal worden geconfronteerd met de uitkomsten van bijbels-theologische, feministisch-theologische en rooms-katholieke benaderingen, waarbij onder meer de differenties tussen de verschillende canones een rol zullen spelen.⁸

In het kader van dit artikel beperk ik mij tot de analyse van de tekst-syntax, die ik nader toelicht en vervolgens toepas op Richteren 14.

Toelichting op de tekstsyntactische analysemethode

Exegetische tradities richtten zich traditioneel op het begrijpen van de auteur en wat deze wil zeggen met een tekst, terwijl recenter onderzoek de aandacht onder meer richt op de stilistische kant, de retorische analyse.⁹

⁶ Die ik in de loop van het onderzoek vanwege begrijpelijke redenen de 'Bermuda-driehoek' ben gaan noemen.

⁷ Van Daalen merkt m.i. terecht op dat de vertaling eigenlijk het eindproduct is, terwijl het in de regel als eerste gepresenteerd wordt: 'In feite kan men een tekst pas vertalen wanneer men die heeft geëxegeseerd. De vertaling zou dus eigenlijk aan het eind van deze studie, als het resultaat ervan, behoren te worden geplaatst.' Van Daalen, *Simson*, 12.

⁸ Immers, de canon die de H. Schrift in de *romana* heeft, kent niet alleen een andere volgorde van de overeenkomstige bijbelboeken maar heeft ook meer boeken opgenomen dan de Hebreeuwse bijbel.

⁹ Binnen de *romana* is dit een veel gebruikte methode omdat de exegeet in dit geval geen theologische uitspraken doet. Deze blijven op het terrein van de systematisch theologen, waar ze volgens sommige opvattingen ook thuishoren (zo J. J. Alemany, 'Is er sprake van een problematische verhouding tussen exegese en dogmatische theologie?', *Concilium* 30 (1994) 6, 97-105. Dit in tegenstelling tot bijbels-theologen, die op basis van (eigen) exegetisch werk wél theologische uitspraken doen, waarbij opgemerkt dat wat in rooms-katholieke omgeving systematische theologie heet, dogmatiek wordt genoemd in protestants-christelijke theologie. Zie ook K. Berger, 'Exegese en systematische theologie – vanuit het standpunt van een exegeet', *Concilium* 30 (1994) 6, 87-96.

De meest recente benadering, die ik hier presenteer, is die van de tekst-grammaticale benadering, waarbij de keuze tussen systeem en strategie centraal staat: wat móet de auteur (noodzaak) en wat kán de auteur (keuze)?

Om bedoelde analyse te kunnen plaatsen in het veld van onderzoeksmogelijkheden kan een overzicht van de stand van zaken in taalkundig land behulpzaam zijn.¹⁰

Taalkunde is in twee terreinen te splitsen. De historische taalkunde, die de historische ontwikkeling van vorm en betekenis wil opsporen, en de structuralistische taalkunde, die ervan uitgaat dat alle vormen en betekenissen afhankelijk zijn van een bepaald moment in een bepaald taalsysteem. Uit laatstgenoemde is de functionalistische en de generatieve taalkunde ontstaan, met elk een eigen uitgangspunt: de aanname dat de structuur van uitingen wordt bepaald door het gebruik en de communicatieve context (functionalisme), tegenover de aanname dat taal wordt georganiseerd door syntactische, fonologische en semantische eenheden (generatieve grammatica). Daarnaast heeft zich nog een verschuiving in de taalkunde voorgedaan, namelijk van het paradigma van de theoretische grammatica naar het paradigma van de taalgebruiker.

De taalkundige tekstanalyse waaraan Richteren 13-16 in mijn onderzoek wordt onderworpen, heeft te maken met beide paradigmata, doordat de tekst als grammaticale eenheid wordt gezien, waarbij gekeken wordt naar de *structuur* waaraan een auteur zich heeft te houden wil z/hij begrepen worden door een andere taalgebruiker en naar de *strategie* die de auteur tot haar beschikking staat om te spelen met die structuur teneinde een andere taalgebruiker op het spoor van de betekenis van de tekst te zetten.¹¹

¹⁰ Voor een uitgebreider overzicht dan hier gepresenteerd zie b.v. C.H.J. van der Merwe, 'An overview of Hebrew Narrative Syntax', in: E. van Wolde (ed.), *Narrative Syntax and the Hebrew Bible. Papers of the Tilburg Conference 1996* (Biblical Interpretation Series 29), Leiden: Brill 1997, 1-21.

¹¹ Zie voor een uitvoerige uitzetting van achtergronden en toepassingsmogelijkheden de volgende titels van E. Talstra, *Computer Assisted Analysis of Biblical Texts. Papers read at the Workshop on the Occasion of the Tenth Anniversary of the 'Werkgroep Informatica' Faculty of Theology Vrije Universiteit, Amsterdam, November, 5-6, 1987*, Amsterdam: Free University Press 1989; 'Clause Types and Textual Structure', in: E. Talstra (ed.), *Narrative and Comment. Contributions presented to Wolfgang Schneider*, Amsterdam: Societas Hebraica Amstelodamensis 1995, 166-180; 'Deuteronomy 31: Confusion or Conclusion? The Story of Moses' Threefold Succession', in: M. Vervenne and J. Lust (eds.), *Deuteronomy and Deuteronomical Literature* (Bibliotheca Ephemeridum Theologicarum Lovaniensium, Fs. C.H.W. Brekelmans) Leuven: University Press & Peeters 1997; 'A Hierarchy of Clauses in Biblical Hebrew narrative', in: Van Wolde (ed.), *Narrative Syntax and the Hebrew Bible*, 85-132; 'Tense, Mood, Aspect and Clause Connections in Biblical Hebrew. A Textual Approach', *Journal of Northwest Semitic Languages* 23 (1997) 2, 81-103. De hiernavolgende uitleg is met name gebaseerd op het hoofdstuk 'Werk in Uitvoering', in: E. Talstra, *Oude en*

Tekstanalyse met onderzoek op woord- en zinsniveau is geen nieuw verschijnsel,¹² maar bij interpretatoren is de aandacht aan het verschuiven naar onderzoek van teksten als linguïstische composities, waarbij iedere tekst wordt beschouwd als een uniek, individueel samenhangend geheel.¹³ De waarde die aan een tekst als tekst wordt gehecht, wint hiermee aan omvang, aangezien de syntactische verschijningsvorm van de tekst als geheel mede waardebepalend wordt. De tittels en jota's doen ertoe, net als de plaats van de zinsdelen en de woorden in plaats van bijvoorbeeld alleen de semantische inhoud van deze componenten.¹⁴ Bij het uitgangspunt van een tekstuele grammaticale eenheid worden zinnen gezien als een samenhangend netwerk die een eigen wereld scheppen, de wereld van het verhaal dat wordt verteld, het lied dat wordt gezongen of de geschiedenis die wordt vastgelegd. De wijze waarop de zinnen samenhang vertonen, wordt op basis van taalkundige argumenten ten opzichte van elkaar in een hiërarchische context geplaatst, die zo een hulpmiddel bij de interpretatie van die tekst vormt.¹⁵

- Er zijn verschillende parameters die samenhang en hiërarchie van een tekst aangeven:
- zinstype en werkwoordstijd (onderscheid hoofd- en zijlijnen);
- morfologische verbanden (overeenkomst en verschil tussen persoon, getal en geslacht);
- lexicale verbanden (woordherhaling, terugkerende themata, pronomalisatie en renomalisatie, dat wil zeggen de wijze waarop verwezen wordt naar een persoon, namelijk via een pronomen of bijvoorbeeld de herhaling van een naam);
- structuurmarkeringen (zoals וְיָדִי *en het geschiedde*).

Er kan een structuur van de tekst gemaakt worden waarbij zinstypen, de expliciet genoemde subjecten en de verwijzende partikels een structure-

nieuwe lezers, Een inleiding in de methoden van uitleg van het Oude Testament (Ontwerpen 2), Kampen: Kok 2002.

¹² Zie voor een bespreking van tekens en betekenisgeving op woordniveau b.v. E. van Wolde, *A semiotic Analysis of Genesis 2-3. A Semiotic Theory and Method of Analysis Applied to the Story of the Garden of Eden*, Assen: Van Gorcum 1989 en E. van Wolde, *Words become worlds. Semantic Studies of Genesis 1-11*, Leiden, etc.: Brill 1994.

¹³ Het nu volgende is gebaseerd op hierboven genoemde artikelen van Talstra.

¹⁴ Het is een vergelijkbaar, bijna heilig verbond zoals bestaat tussen tekst en typografische verschijningsvorm in gedichten van Paul van Ostayen. Dit heilige verbond kan in citaten van de tekst alleen maar geschonden worden. Ook een getalsmatige tekstbenadering zoals geïmplementeerd door Labuschagne gaat uit van de tekst als zorgvuldig samengesteld samenhangend geheel. C.J. Labuschagne, *Vertellen met getallen. Functie en symboliek van getallen in de bijbelse oudheid*, Zoetermeer: Boekencentrum 1998².

¹⁵ Een toepassing hiervan vormt de dissertatie van P.J. van Midden, *Broederschap en Koningenschap. Een onderzoek naar de betekenis van Gideon en Abimelek in het boek Richteren*, Maastricht: Shaker Publishing 1998.

rende rol spelen. Naast de structurering en indeling volgens deze criteria kunnen paragrafen (elkaar opeenvolgende teksteenheden rond één personage) geïdentificeerd worden via patronen: welke personages staan op het toneel? welke worden geïntroduceerd? wie verdwijnen? hoe worden ze aangeduid in de tekst? Te komen tot een paragraafindeling is dus het doel van de analyse, niet het middel of het uitgangspunt. Het einddoel is begrip van de inhoud van de tekst via interpretatie van de uitkomsten van de analyse. Zo komt er een overzicht beschikbaar van de personages in de tekst en de onderlinge verhoudingen. Deze formeel-grammaticale benadering kan gemaakt worden via een computerprogramma dat in staat is een fijnmazige analyse te maken van een bijbelgedeelte, gebaseerd op een participantenindeling.

Om bovenstaande beeldender te maken, volgen twee voorbeelden aan de hand van niet-bijbelse teksten.

Het eerste voorbeeld

- a. Maria zei tot hem...
- b. Tot hem zei Maria...

Beide zinnen zijn grammaticaal correct. In zin a. is op het niveau van de directe verwijzingen ('direct markers' genoemd in de terminologie van het computerprogramma) te zien dat Maria met eigenaam genoemd wordt, en de persoon tegen wie zij spreekt met een pronomen personale ('hem'). In zin b. is de woordvolgorde omgedraaid ten opzichte van zin a. en hoewel er dus sprake is van dezelfde 'markers' heeft de verteller de speelruimte die de grammatica haar biedt, benut om het indirect object naar voren te plaatsen. Dit levert twee grammaticaal correcte zinnen op, maar doordat de zin met de volgorde [indirect object-persoonsvorm-subject] minder gebruikelijk is dan de volgorde [subject-persoonsvorm-indirect object] krijgt de zin attentiewaarde voor de lezer toegevoegd, die contextafhankelijk zou kunnen inhouden dat de aandacht naar het indirect object gaat, waarbij de betekenis van die attentiewaarde een kwestie van interpretatie is.

Het tweede voorbeeld geeft aan hoe een paragraafindeling tot stand kan komen.¹⁶ Criterium voor het afbakenen van een tekstblok en het benoemen als paragraaf is de personagevermelding en -verwijzing in dat tekstblok (waarbij een paragraaf uit één enkel vers kan bestaan). Zinnen die via verwijzingen afhankelijk zijn van voorgaande zinnen krijgen een inspringende tab ten opzichte van de desbetreffende zin. Bij een dergelijke hiërarchische opbouw komen zinnen met een geëxpliciteerd subject daarmee hoger in rang te staan dan zinnen met een impliciet subject. De achterliggende idee

¹⁶ 'Domme Hans', in: H.C. Anderson, *Sprookjes van Andersen* (Gouden Haantjes 9), De Bilt: Canteleer 1969, 7-8.

is dat nominalisatie en renominalisatie een hoge attentiewaarde hebben voor de lezer.

In de tekst hieronder zijn de aan elkaar gerelateerde vermeldingen in verwijzingen onderscheiden door een eigen typografie (vetdruk, cursivering, onderstreping of een combinatie hiervan). Het volgende beeld ontstaat:

1. Lang geleden woonde er *een graaf* op een oud kasteel,
2. *die twee knappe zonen* had.
3. Allebei wilden ze
4. met *de mooie dochter van de koning* trouwen.
5. *De prinses* had in het hele land bekend laten maken,
6. dat ze alleen wilde
7. trouwen met *de man*
8. die het handigst kon praten
9. Een week lang oefenden *de beide zonen* zich
10. in het voordragen van interessante verhalen.
11. *De ene zoon* kende het Latijnse woordenboek uit *zijn* hoofd.
12. Bovendien kon *hij*
13. drie jaargangen van de krant opzeggen.
14. Ook helemaal uit *zijn* hoofd
15. en wel van voren naar achteren
16. en van achteren naar voren!
17. *De tweede zoon* kende het hele wetboek van buiten
18. en bekwaamde zich bovendien
19. in het borduren van herenbroekenbretels,
20. *wat* in die tijd een hele kunst was!
21. 'Met mij zal de prinses vast wel willen trouwen,'
22. zeiden *ze beiden*
23. en ze geloofden het nog ook.

Er is in dit voorbeeld een regelmatigheid in zinsrelaties te traceren via de personages en de verwijzingen naar hen. Zo zijn 2, 9 en 22 aan elkaar gerelateerd via de subjecten 'zonen' en de verwijzende woorden 'beide/n', waarbij regel 9 zowel de renominalisatie 'zonen' heeft als het verwijzwoord 'beide' en zin 22 alleen het verwijzwoord 'beiden'. Vandaar het toenemende aantal tabs. Dit voorbeeld geeft ook zicht op een onregelmatigheid: 'De prinses' uit regel 5 herkent de lezer als een herneming van 'de mooie dochter' uit regel 4, maar een computerprogramma zou deze herneming niet kunnen constateren doordat er geen lexicale herhaling of verwijzing is te traceren. Het programma zou een nieuw personage zien verschijnen en deze verschijning honoreren met een hogere positie van de regel dan de voorafgaande. Maar deze regel zou wel ingebed blijven in regel 2 en 9, die immers tot elkaar in een afhankelijkheidsrelatie staan. De onderzoeker zou moeten ingrijpen vanwege inhoudelijke gronden, aange-

zien 'de prinses' via inhoudelijke herneming gerelateerd is aan 'de mooie dochter van de koning'.

De hiërarchie tussen regel 21, 22 en 23 vergt wellicht enige toelichting. Deze relatie is als volgt: 21 (directe rede) is afhankelijk van 22 (vanwege het werkwoord 'zeiden'), regel 23 is afhankelijk van 21 (vanwege het object 'het' dat terugslaat op 'Met mij [...] trouwen').

De regels waarop bovenstaande analyse is gebaseerd, zijn door een geprogrammeerde computer te begrijpen en toe te passen. Als een hiertoe ontworpen programma¹⁷ wordt toegepast op een bijbeltekst als Richteren 13:1, ziet het resultaat er als volgt uit (na een vertaalslag waarbij codes zijn omgezet in Hebreeuws woorden).¹⁸ Onder de Hebreeuwse tekst staat de vertaling met corresponderende tabs, daaronder staat een verklaring van de codes:

[<Su> בני ישראל	[<Pr> יספו	[<Cj>ו]	1		
	[<Pr> לעשות		2		
[<Co> בעיני יהוה	[<PC>רע	[<Re>ה]	3		
[<Ti> ארבעים שנה	[<Co> ביד פלשתים	[<Su> יחזה	[<Po> יתנם	[<Cj>ו]	4

- 1 De kinderen van Israël gingen door
- 2 te doen
- 3 van wat kwaad is in de ogen van JHWH
- 4 JHWH gaf hen in de hand van de Filistijnen, veertig jaar.

De code tussen < > geeft de soort constituent aan, in bovenstaand voorbeeld achtereenvolgens *conjunction* (voegwoord), *predicate* (werkwoordelijk deel van het gezegde), *subject specifier* (geëxpliciteerd subject), *relative* (betrekkelijk voornaamwoord), *predicative complement* (predikaat bij het werkwoordelijk deel van het gezegde), *compliment* (bijwoordelijke bepaling zonder meer), *predicate object* (predikaat met objectsuffix) en *time reference* (bepaling van tijd). De hiërarchie tussen de zinsdelen onderling wordt bepaald door de relatie van een of meer constituenten met een constituent uit een bovenliggende zinsdeel. Zo is in het voorbeeld לעשות *te doen* afhankelijk van יספו *gingen door*. Deze constituent wordt daarom op een nieuwe regel geplaatst en wel op een inspringende tabpositie. De derde regel is in haar geheel een aanvulling op לעשות en komt daardoor op een nieuwe, verder inspringende regel te staan. Regel 4 bestaat uit één zin, met

¹⁷ Zoals ontwikkeld aan de Vrije Universiteit. Dit programma is nog in ontwikkeling en dus niet verkrijgbaar voor anderen dan onderzoekers aan de Vrije Universiteit.

¹⁸ Talstra geeft via een voorbeeld dat uit slechts twee bijbelverzen bestaat aan dat vertalers grote invloed hebben op de toewijzing van de hoofdpersoon door de wijze waarop ze zelf de zinnen hiërarchisch ordenen. Zo gaat in *The Holy Bible, Revised Standard Version*, Exodus 2:9-10 over 'the woman' and 'the child', terwijl *The New English Bible* als hoofdpersonen van deze twee verzen 'the woman' en 'Pharao's daughter' kent. Talstra, 'A Hierarchy of Clauses', 87.

een objectsuffix dat verwijst naar een zelfstandig zinsdeel uit regel 1: het suffix ׀- *hen* verwijst naar בני ישראל *kinderen van Israël*, oorzaak van het inspringen van deze regel, waardoor de bovenliggende regels 2 en 3 aangepast moeten worden en extra inspringen teneinde de hiërarchische ordening correct weer te geven.

Een groot deel van het analytische voorwerk kan de computer verrichten, doordat formele taalkenmerken, die zinnen afbakenen, woordvolgorde genereren, verwijswaarden herkennen, en zo meer, grotendeels zijn te vatten in regels die een computerprogramma kan toepassen. Controle van de geautomatiseerde beslissingen en zo nodig gevolgd door bijstelling van de keuze blijft wel nodig.

II. TOEPASSING VAN DE TEKSTSYNTACTISCHE ANALYSEMETHODE

*Werkvertaling Richteren 14*¹⁹

14.1	1	Simson daalde af naar Timna
	2	en hij zag een vrouw in Timna, bij de dochters van <i>de</i> Filistijnen.
14.2	3	Hij ging <i>weer</i> op,
	4	meldde <i>het</i> aan zijn vader en aan zijn moeder
	5	en zei:
	6	Ik heb <i>me toch</i> een vrouw gezien in Timna, bij de dochters van <i>de</i> Filistijnen!
	7	Welnu, nemen jullie haar voor mij tot vrouw.
14.3	8	Zijn vader en moeder zeiden tegen hem:
	9	<i>Is er</i> onder de dochters van je broeders en onder heel mijn volk <i>dan</i> geen vrouw,
	10	dat jijzelf erop uitgaat
	11	om een vrouw te nemen bij <i>de</i> Filistijnen, die onbesnedenen?
	12	Simson zei tot zijn vader:
	13	Haar moet je nemen voor mij,
	14	want <i>precies</i> zij is juist in mijn ogen.
14.4	15	Zijn vader en zijn moeder wisten niet
	16	dat zij <i>er</i> door toedoen van JHWH was,
	17	omdat Hij aanleiding tot <i>onenigheid</i> zocht tegen <i>de</i> Filistijnen.
	18	(In die tijd heersten <i>immers de</i> Filistijnen in Israël.)
14.5	19	Toen daalde Simson, met zijn vader en zijn moeder, af naar Timna.

¹⁹ Waarbij geen hiërarchisch onderscheid van de versregels is gemaakt, maar wel de regeling zodanig is genummerd dat deze behulpzaam kan zijn bij het lezen van de toelichting. De Nederlandse tekst ligt zeer dicht tegen de Hebreeuwse tekst aan vanwege de wens concordant en idiolect te vertalen, om zoveel mogelijk de grondtekst recht te doen. Geconcordante woorden zijn toevoegingen van de vertaler ter verduidelijking of vanwege eisen die de Nederlandse taal stelt.

- 20 Ze kwamen bij de boomgaarden van Timna
 21 maar kijk! het jong van een leeuw
 22 kwam brullend op hem af.
- 14.6 23 De geest van JHWH werd vaardig over hem
 24 en hij verscheurde het
 25 zoals *het* een bokje zou verscheuren,
 26 het was als niets in zijn hand
 27 (Hij meldde *echter* niet aan zijn vader en aan zijn moeder
 28 wat hij gedaan had.)
- 14.7 29 Hij daalde *weer* af
 30 en sprak tot de vrouw;
 31 en zij bleek inderdaad juist in de ogen van Simson.
- 14.8 32 Toen hij een paar dagen later terugkeerde
 33 om haar tot vrouw te nemen
 34 week hij van de weg af
 35 om de gevelde leeuw te zien
 36 maar kijk! er was een zwerm bijen in het lijk van de leeuw,
 37 en honing.
- 14.9 38 Hij schraapte *ervan* in zijn holle handen
 39 en ging zijns weegs, gaandeweg etende;
 40 hij ging terug naar zijn vader en naar zijn moeder,
 41 gaf ervan aan hen
 42 en zij aten.
 43 (Hij verklaarde echter niet aan hen
 44 dat hij uit het lijk van de leeuw de honing had geschraapt.)
- 14.10 45 Toen daalde zijn vader af naar de vrouw
 46 en Simson maakte daar een drinkgelag
 47 zoals de jongemannen plegen te doen.
- 14.11 48 Het geschiedde
 49 zodra ze hem zagen
 50 dat ze dertig metgezellen namen
 51 en die bleven bij hem.
- 14.12 52 Simson zei tegen hen:
 53 Laat mij jullie een raadsel te raden geven;
 54 als jullie het mij kunnen verklaren, verklaren in de zeven
 dagen van het drinkgelag,
 55 - en jullie het dus geraden hebben -
 56 dan zal ik jullie dertig onderkleden en dertig
 feestgewaden geven.
- 14.13 57 Als jullie *het* niet kunnen verklaren aan mij,
 58 dan geven jullie op jullie beurt
 59 aan mij dertig onderkleden en dertig feestgewaden.
 60 Ze zeiden tegen hem:
 61 Geef je raadsel te raden
 62 en laat het ons horen!
- 14.14 63 Hij zei tegen hen:
 64 Uit de etende komt eten

- 65 en uit een sterke komt zoet.
 66 Ze konden
 67 het raadsel niet verklaren,
 68 drie dagen *lang*.
 14.15 69 Het geschiedde op de zevende dag
 70 dat ze zeiden tegen de vrouw van Simson:
 71 Verleid je man
 72 opdat hij aan ons het raadsel verklaart,
 73 want anders verbranden wij jou en je vaderhuis met vuur.
 74 Om ons te onterven
 75 hebben jullie ons geroepen,
 76 of niet soms?
 14.16 77 De vrouw van Simson huilde tegen hem aan en zei:
 78 Je haat me alleen maar,
 79 je houdt niet van me.
 80 Het raadsel heb je *wel* te raden gegeven
 81 aan de kinderen van mijn volk,
 82 maar mij heb je *het* niet verklaard.
 83 Hij zei tegen haar:
 84 Kijk, aan mijn vader en aan mijn moeder heb ik *het* niet
 85 *eens* verklaard,
 86 zou ik *het* dan jou wel verklaren?
 14.17 86 Ze bleef tegen hem aan huilen,
 87 de zeven dagen dat het drinkgelag voor hen duurde.
 88 Het geschiedde op de zevende dag
 89 dat hij *het* verklaarde aan haar,
 90 want ze had hem onder druk gezet.
 91 Ze verklaarde het raadsel aan de kinderen van haar volk.
 14.18 92 Toen zeiden de mannen van de stad tegen hem op de zevende dag,
 93 voordat de zon onderging:
 94 Wat is zoeter dan honing
 95 en wat is sterker dan een leeuw?
 96 Hij zei tegen hen:
 97 Als jullie niet met mijn kalf hadden geploegd,
 98 dan hadden jullie mijn raadsel niet geraden.
 14.19 99 Toen werd de geest van JHWH vaardig over hem;
 100 hij daalde af naar Askelon,
 101 versloeg van hen dertig man,
 102 nam hun kleren
 103 en gaf de bovenkleren aan de verklaarders van het raadsel.
 104 Hij briede van woede
 105 en ging op naar zijn vaderhuis.
 14.20 106 Toen gewerd de vrouw van Simson aan zijn metgezel
 107 die hem vergezeld had.

De syntactische analyse

De computergestuurde analyse van de Hebreeuwse tekst van Richteren is te vinden in de bijlage. Per zinsdeel is van rechts naar links te lezen: versnummer (Vs), vervoeging van het verbum (Vpng), woordvolgorde en soort zin (CiLab²⁰), type zin (Ttype²¹) en regelnummer (Ln). In de tekst van Richteren 14, die ongevocaliseerd is weergegeven, wordt elk zinsdeel gevolgd door een code die extra informatie geeft.²²

Op basis van die zichtbaar gemaakte structuur is er, zoals verwacht, een aantal blokken in het verhaal op te merken, elk met een groep personages of participanten. In de opsomming hieronder staan deze genoemd op de wijze die de tekst aangeeft – met vertaling.

I	14:1-4	שִׁמְשׁוֹן אִשָּׁה בְּתִמְנָה מְבִנְתָּה פְּלִשְׁתִּים אָבִיו וְלֵאמֹו יְהוָה	<i>Simson</i> <i>een vrouw uit Timna uit de dochters van de</i> <i>Filistijnen</i> <i>[zijn] vader en zijn moeder</i> <i>JHWH</i>
II	14:5-9	שִׁמְשׁוֹן אָבִיו וְלֵאמֹו אִשָּׁה רוּחַ יְהוָה	<i>Simson</i> <i>[z]ijn vader en zijn moeder</i> <i>de vrouw</i> <i>de geest van JHWH</i>
III	14:10-19	אָבִיו שִׁמְשׁוֹן אִשָּׁת־שִׁמְשׁוֹן רוּחַ יְהוָה	<i>zijn vader</i> <i>Simson</i> <i>de vrouw van Simson/de vrouw</i> <i>de geest van JHWH</i>
IV	14: 20	אִשָּׁת־שִׁמְשׁוֹן מֵרְעוּהוּ אֲשֶׁר רָעָה לוֹ	<i>de vrouw van Simson</i> <i>de metgezel die hem vergezeld had</i>

²⁰ De voor het hiernavolgende belangrijke codes zijn de volgende:

WayX = wayyiQtolX = conjunctie ׀, gevolgd door de narratieve yiqtolvorm, afgesloten met een geëxpliciteerd subject;

Way0 = wayyiQtol = conjunctie ׀, narratieve yiqtolvorm met impliciet subject;

WLQtl = w^oLoQatal = conjunctie ׀, negatiepartikel, gevolgd door een qatalvorm;

Xyqt = XyiQtol = geëxpliciteerd subject gevolgd door een yiqtol-vorm;

infc = infinitief constructie.

²¹ N = narratieve tekst beginnend met een wayyiqtol, NQ = discursieve tekst beginnend met een citaat, D = discursieve tekst beginnend met een yiqtol in narratieve tekst.

²² De hier gebruikte afkortingen zijn: Pr = Predicate; PC = Predicative Complement; PO = Predicate + Object; Ps = Predicate + poss.; Su = SubjectSpecifier; Ob = Object; Co = Complement; sc = supplementary Complement; Ti = TimeReference; Lo = LocativaReference; Mo = Modifier; Cj = conjunction; Re = Relative; Qu = Question marker; Ng = Negation; ap = apposition; Ij = Interjection; sp = Specification of phrase.

Deze verdeling biedt zicht op de volgende observaties.

De eerste twee blokken delen de participanten, met uitzondering van JHWH en 'de geest van JHWH'. De ouders van Simson treden gezamenlijk op in het eerste blok, waar Simson vertelt dat hij een vrouw heeft gezien en de verteller aangeeft dat zij niet op de hoogte zijn van de achterliggende reden van haar presentie.²³ Ook in het tweede blok zijn zij nog samen. In het derde blok treedt er wel verandering op, aangezien de moeder niet meer genoemd wordt. In het vierde blok is de groep participanten uitgedund: Simson is van het toneel verdwenen, de vader is uit beeld en de geest van JHWH is uitgewerkt. Alleen de vrouw van Simson en zijn metgezel zijn er nog. Simson lijkt op basis van deze indeling de hoofdparticipand in de eerste twee delen. In het derde deel is hij nog wel op het toneel en heeft hij een actieve rol, maar zijn naam wordt na het aanrichten van het drinkgelag niet meer genoemd. In het laatste deel is hij in persona afwezig. De constante in het geheel vormt de vrouw uit Timna: zij is in ieder deel aanwezig.

De combinatie van naamgeving en participatie levert het volgende op. Simson wordt bij name genoemd in drie van de vier blokken, maar in het derde verhaal beperkt deze nominalisatie zich tot het eerste vers (r. 46). Daarna wordt hij alleen genoemd als suffix of impliciet subject. In het slot fungeert zijn naam als identificatiemiddel van de vrouw die hij niet krijgt: de vrouw van Simson wordt de vrouw van zijn metgezel.

JHWH is de tweede 'speler' die met naam genoemd wordt en is in twee van de drie blokken aanwezig. In het eerste deel wordt JHWH ver-

²³ Richteren 14:4 *Zijn vader en moeder wisten niet dat zij [שׁוֹרֵט] er door toedoen van JHWH was, omdat Hij aanleiding [tot onenigheid] zocht tegen de Filistijnen.* שׁוֹרֵט kan opgevat worden als pronomen demonstrativum (P. Joüon and T. Muraoka, *A Grammar of Biblical Hebrew*, Roma: Editrice Pontificio Instituto Biblico 1996, §36.c). Joüon-Muraoka zegt echter dat שׁוֹרֵט hier is gebruikt vanwege de vage betekenis en daarom zou moeten worden vertaald met een neutrum (id. §152.b). *Waltke-O'Connor* geeft dit vers als bewijspplaats voor het volgende statement: 'The third-person singular pronoun, masculine or feminine, may serve as a neutrum with respect to some vague action or circumstance. The feminine is usual. [...]' (B.K. Waltke and M. O'Connor, *An Introduction to Biblical Hebrew Syntax*, Winona Lake: Eisenbrauns 1990, §16.3.5c). Ondanks deze laatste opmerking vertalen zij: 'His parents did not know that *this* was from YHWH' (cursivering W.-O'C). Ik geef de voorkeur aan een pronomen personale dat feminien vertaald wordt: 'zij' is de eerste optie bij het vertalen van שׁוֹרֵט én deze vertaling past in het verhaal. De vrouw in Timna is door JHWH in het vizier van Simson gekomen, omdat JHWH een aanleiding nodig had voor de ontbranding van de strijd tussen Simson en de Filistijnen. Op deze mogelijkheid wijst ook Cheryl Exum (J. Cheryl Exum, 'Wife of Simson', In: C. Meyers (ed.), *Women in Scripture, A Dictionary of Named and Unnamed Women in the Hebrew Bible, The Apocryphal/Deuterocanonical Bookes, and the New Testament*, Boston/New York: Houghton Mifflin Company 2000, 246). Andere vertalingen hebben deze mogelijkheid niet, zie de *Statenvertaling*, de *NBG* en de vertaling van de Societas Hebraica Amstelodamensis (SHA): *Richteren. Een vertaling om voor te lezen*, Haarlem: Haarlem 2001 (Herziene uitgave, NBG/KBS).

antwoordelijk gesteld voor de presentie van de vrouw in het blikveld van Simson. In het tweede en derde deel is het de *ruach* JHWH die verantwoordelijk is voor het slagen van de gewelddadige acties van Simson (het doden van de jonge leeuw en het neerslaan van de dertig Filistijnen).

De vrouw van Simson wordt de vrouw van iemand anders. Dat is de conclusie van dit hoofdstuk. De exercitie van Simson lijkt voor niets geweest. Hij ging eropuit om juist deze vrouw te verkrijgen, hij heeft zijn vader en moeder overgehaald om akkoord te gaan, zijn vader is afgedaald om de vrouw te vragen, hij heeft zelf een drinkgelag aangericht om de verbintenis met haar te vieren, maar alles is voor niets geweest. Zij, de vrouw van Simson, wordt de vrouw van de metgezel die hem vergezeld had. De vrouw wordt met haar identificatie rechtstreeks gerelateerd aan Simson, en van haar nieuwe partner wordt tot twee keer toe vermeld dat hij op de bruiloft was: de metgezel die hem vergezeld had.

Nu volgt een bespreking van elk blok, waarbij gekeken wordt naar de zinsorten waarvan sprake is en naar wijze waarop de participanten in het verhaal genoemd worden of hoe naar hen (niet) wordt verwezen. Waar mogelijk volgt een eerste interpretatie van de observaties.

14:1-4 Simson kiest zich een vrouw

De verteller laat de actie beginnen met de narratieve vorm WayX, waarin hij weergeeft dat Simson afdaalt naar Timna. Dan volgen een aantal Way0-zinnen waarin wordt verteld dat Simson een vrouw ziet, waarna hij optrekt, en aan zijn ouders meldt dat hij haar gezien heeft. Hij zegt hen haar voor hem tot vrouw te nemen. De vier spelers van het eerste deel van dit hoofdstuk zijn hiermee gegeven met hun belangrijkste kenmerken; hoofdrolspeler Simson is de enige die bij name genoemd wordt. De begeerde vrouw wordt gekarakteriseerd naar haar afkomst: Timna, waarna nog eens uitdrukkelijk wordt vermeld dat zij 'uit de dochters van de Filistijnen' afkomstig is. Het kan de lezer niet ontgaan dat Simson een bruid buiten zijn eigen volk zoekt. Verder verschijnen zijn vader en moeder op het toneel.²⁴ Zij zullen zes keer als stel worden opgevoerd, steeds in dezelfde bewoordingen (r. 4, 8, 15, 19, 27, 40). Na de laatste Way0-zin volgen de woorden waarmee Simson zegt dat hij een vrouw heeft gezien die hij als vrouw wil (r. 6 en 7). Hierbij valt de woordvolgorde op. Doordat de zin begint met het object *אשה* vrouw en niet met het predikaat *ראיתי* ik heb gezien wordt de aandacht van de lezer naar de vrouw getrokken. De herhaling verderop van de plaats en het volk van haar herkomst benadrukt de ongepastheid van

²⁴ De moeder heeft in Richteren 13 een hoofdrol gespeeld, maar bleef daar naamloos. De vader daarentegen is in het begin van Richteren 13 neergezet met naam en toenaam: 'een of andere man uit Zora, uit de familie van de Daniëten, zijn naam was Manoach'. Van zijn vrouw wordt dan gezegd: 'zijn vrouw was onvruchtbaar: zij had niet gebaard'.

Simsons keuze. Met een aantal WayX-vormen geeft de verteller achtereenvolgens de reactie van de ouders (r. 8) en het antwoord van Simson (r. 12). Er is hier sprake van renominalisatie, dat wil zeggen dat de auteur de personages met naam noemt terwijl dat voor het begrip van de verhaalloop niet nodig zou hoeven zijn. De lezer weet immers welk gezelschap spreekt en hoe de rollen zijn verdeeld. Door deze renominalisatie kan de auteur in dit geval duidelijk maken dat Simson alleen aan zijn vader een reactie geeft: וַיֹּאמֶר שִׁמְשׁוֹן אֶל-אָבִיו *Simson zei tegen zijn vader*. Blijkbaar vindt de verteller het van belang te vermelden dat Simson ten slotte alleen tegen zijn vader spreekt, alsof hij vindt dat een huwelijk bespreken uiteindelijk een zaak is voor mannen onder elkaar. Na het tegensputeren van de ouders spreekt Simson met nadruk alleen tegen zijn vader via het singulair verbum קָח (te vertalen met *je moet nemen*), waarbij hij de eerste zin net als in r. 6 begint met het object (אֶת-חַוְוָה קָח-לִי) *haar moet je nemen voor mij*) en waarbij hij in de tweede zin een pronomen personale in de verbale strijd gooit (וְהָיָה כִּי-תִּירָא *want precies zij is...*). De verteller maakt via een WLQtal de zijdelingse opmerking dat de ouders niet op de hoogte zijn van JHWH's interventie in dezen. De Filistijnse vrouw is een in het verborgene door God gezondene. (De auteur vermeldt overigens niet dat de vader of beide ouders instemmen met de keuze van de zoon.) Een tweede zijdelingse opmerking lijkt bedoeld om de lezer achtergrondinformatie te geven die het begrip van het verhaal ten goede zou kunnen komen, want met een participiale zin geeft de verteller de toestand in de wereld van die dagen aan (וּבְעֵתָהּ הָיָא פְּלִשְׁתִּים בְּשָׂרָא *in die tijd heersten immers de Filistijnen in Israël*).

14:5-9 *Simson op weg naar zijn bruid*

Simson daalt met zijn ouders naar af naar Timna (r. 19). De WayX-constructie kent een singulair subject en bijpassend verbum, waarmee wordt aangegeven dat Simson de hoofdpersoon is. In de structuur is zichtbaar dat deze zin rechtstreeks teruggaat op r. 1, waarin de eerste afdaling van Simson wordt genoemd, zodat hier de conclusie op basis van de tekstuele syntax gerechtvaardigd is dat er een nieuw deel begint. Het lijkt alsof Simson voor zijn ouders uitloopt, zelfs uit het zicht is, want hij wordt in zijn eentje in de wijngaarden van Timna aangevallen door een brullende jonge leeuw. Met een WayX wordt de geest van JHWH vaardig over hem (r. 23), waardoor Simson het beest kan verscheuren. Aangezien hier een Way0 is ingezet door de verteller, zou het impliciete subject terug hebben kunnen slaan op zowel de geest van JHWH als op Simson, ware het niet dat רִחַץ יְהוָה grammaticaal vrouwelijk is. De ouders hebben niets gemerkt van het gevecht met de leeuw en Simson brengt hen niet op de hoogte (WLQtl, r. 27). Simson daalt verder af (een Way0 die gerelateerd is aan de

WayX uit r. 19, het begin van dit tweede blok), spreekt met de vrouw en constateert dat zij inderdaad de juiste is in zijn ogen. In tegenstelling tot de enthousiaste woorden van Simson die alle nadruk op de vrouw legt via vooropplaatsingen (zoals gezien in r. 6 en 13) gebruikt de verteller een ongemarkeerde woordvolgorde via וְהָשֵׁר בְּעֵינַי שְׁמִשׁוֹן *ze bleek juist in de ogen van Simson* (r. 31). Net als bij de episode rond de eerste ontmoeting (r.2-5) is hier sprake van een reeks Way0-vormen (r. 29-31). Simson is blijkbaar weggegaan uit Timna, want in r. 32 staat dat hij een paar dagen later terugkeert om haar tot vrouw te nemen. Bij dat terugkeren wil hij het kadaver van de jonge leeuw nogmaals zien, en daarom wijkt hij af van zijn weg. Hij vindt een bijennest in het kadaver, eet van de honing en geeft zijn ouders er ook van te eten. Deze handelingen zijn allemaal in de narrativus wayyiqtol met impliciet subject verteld, tot aan de mededeling in WLQtal dat Simson zijn ouders niet op de hoogte brengt van de vindplaats van de honing (r. 27-28).²⁵

14:10-19 Het huwelijksfeest

Vs 14:10 begint met een WayX die op basis van de herhaling van het nomen אָב (vader) teruggaat op de WayX in r. 19 (14:5), die op zijn beurt vanwege de herhaling van het nomen שְׁמִשׁוֹן teruggaat op de WayX in r. 1 (14:1). We zijn aanbeland in het derde deel. Subject in 14:10 is dus niet Simson (zoals wel in 14:5 en 14:1), maar zijn vader. Evenzo is de localis gewijzigd. Deze wijziging lijkt een impliciete toestemming in het huwelijk te behelzen, aangezien van Simson wordt verteld dat deze tot twee keer toe afdaald naar Timna,²⁶ terwijl van de vader wordt gezegd dat hij naar *de vrouw* afdaald. De vader lijkt hier namens de zoon naar de vrouw te gaan. In de volgende regel (r. 46) is Simson weer het geëxpliciteerde subject in de WayX-zin: וַיַּעַשׂ שָׁם שְׁמִשׁוֹן חֲשִׁיחָה *Simson maakte daar een drinkgelag*²⁷. Met een Xyqt wordt in r. 47 het begin van een toelichting gegeven op wat komt: men doet dat, ‘want zo plegen de jongemannen toe doen’, gevolgd door een uiteenzetting van wat er dan gebeurt.

²⁵ Het niet-weten is een terugkerend thema in de Simsoncyclus. In Richteren 13 weten de ouders aanvankelijk niet dat er een bode van JHWH op bezoek is geweest, in Richteren 14 weten de ouders niets van het leeuwenavontuur en weten de bruiloftsgasten de oplossing van het raadsel niet, in Richteren 16 weet Delila de oorsprong van Simsons kracht niet.

²⁶ In 14:7 staat geen localis vermeld bij de afdaling.

²⁷ *Buber-Rosenzweig* vertaalt hier: ‘Man macht dort Schimschon ein Trinkmahl, denn so machens die Jünglinge: es geschah, wie sie ihn ersahn, dreissig Festgesellen nahmen ihn in Empfang und blieben mit ihm’, maar de syntax dwingt hier bijna tot het aannemen van Simson als subject vanwege de expliciete vermelding van dit zinsdeel. De combinatie van een impliciet subject en een expliciet indirect object is niet logisch. Een pu’al vorm (een passivum) is dan eerder te verwachten. M. Buber, F. Rosenzweig, *Die Schrift, 2. Bücher der Geschichte*, Gerlingen: Lambert Schneider 1997¹⁰ (Neuauflage).

De geautomatiseerde beslissing zit hier in twee opeenvolgende Way0-zinnen:

48	וַיְהִי	Msyn
49	כִּרְאוֹתָם אֹתוֹ	infc
50	וַיִּקְחוּ שְׁלֹשִׁים כִּרְעִים	Way0
51	וַיְהִי אִתּוֹ	Way0

Hier moet de lezer in actie komen om te bepalen wie in deze twee gevallen het impliciete subject vormen. Twee vertaalmogelijkheden zie ik voor 14:11, waarbij de eerste uitgaat van twee Way0-vormen en de tweede van een WayX gevolgd door een Way0:

48	Het geschiedde,	Msyn
49	in het zien van hem ²⁸	infc
50	namen <u>ze</u> dertig metgezellen	Way0
51	en ze bleven bij hem	Way0

48	Het geschiedde,	Msyn
49	in het zien van hem	infc
50	namen <u>dertig metgezellen</u>	WayX
51	en ze bleven bij hem.	Way0

Het is niet zo gebruikelijk om bij opeenvolgende Way0-zinnen te wisselen van subject als dat subject niet eerder geëxpliciteerd is. Bij een vertaling als 'in het zien van hem namen dertig metgezellen *hem op in hun gezelschap*',²⁹ is er wel sprake van een nominalisatie van het subject, waardoor het impliciete subject van 'ze blijven bij hem' grammaticaal volgens de regels is terug te voeren op de direct eraan voorafgaande zin. Maar לקח *nemen* genereert minstens een expliciet object, waardoor de keuze hier wel moet worden 'ze namen dertig metgezellen' en er dus sprake is van twee opeenvolgende Way0-zinnen met een wisseling van impliciet subject, zonder een geëxpliciteerd subject om naar terug te verwijzen: 'ze namen dertig metgezellen en deze bleven bij hem'.

De narratieve vorm met expliciet subject, WayX, vervolgt het verhaal (r. 52): Simson gaat de feestvreugde verhogen door een raadsel op te geven. Een regelmatige reeks van Way0-zinnen geeft de conversatie tussen hem en de metgezellen weer (r. 60, 63), waarna met een WLQtal wordt aangegeven dat ze het raadsel niet konden verklaren (r. 66).

²⁸ כִּרְאוֹתָם אֹתוֹ is naar de letter 'in het zien van hem'. Hoewel in het Nederlands deze constructie eerder is weer te geven met 'zodra ze hem zagen', blijf ik nu dicht bij het Hebreuws vanwege de opbouw van de argumentatie die uitgaat van de Hebreeuwse tekst.

²⁹ Conform de vertaling van *Buber/Rosenzweig*: 'Es geschah, wie sie ihn ersah, dreissig Festgesellen nahmen ihn in Empfang und blieben mit ihm'.

De volgende WayX is in r. 77 (14.16), waar sprake is van renominalisatie: אִשָּׁה שִׁמְשׁוֹן *de vrouw van Simson* wordt expliciet genoemd terwijl dat niet nodig is voor begrip van de verhaallijn. De verteller benadrukt hier de plaats van deze vrouw, namelijk aan de zijde van Simson, terwijl zij voorheen gekarakteriseerd werd als een vrouw uit Timna, uit de dochters van de Filistijnen. Ze heeft een overstap gemaakt. Indirect object 'Simson' is gesuffigeerd, terwijl een nominalisatie hier niet had misstaan aangezien de lezer redelijk ver terug moet gaan om deze naam te traceren (r. 52 in vs 14:12). 'Simson' wordt niet meer als nomen vermeld na 14:12. Hij komt nog drie keer voor in de combinatie אִשָּׁה שִׁמְשׁוֹן (de vrouw van Simson) (r. 70, 77, 106) en is verder alleen nog geïmpliceerd in een Way0 (r. 83, 89, 96, 101, 102, 103, 104, 105) en gesuffigeerd in preposities (r. 86, 92, 99, 107), in een verbum (r. 90) en in nomina (r. 106, 106).

In 14:18 (r.92) worden שלשים כִּרְעִים *de dertig metgezellen* uit 14:11 (5.50) opgevoerd in een WayX, maar wel met een nieuwe nominalisatie, te weten אַנְשֵׁי הָעִיר *de mannen van de stad*. Deze regel kan op syntactische gronden, namelijk vanwege deze nominalisatie in nieuwe bewoordingen, niet gerelateerd worden aan voornoemde r. 50 (14.11), ondanks de inhoudelijke overeenkomst van de subjecten. De relatie wordt gelegd met het subject r. 52 וַיֵּאמֶר לָהֶם טַמְשׁוֹם via het indirect-objectsuffix aan de prepositie לוֹ. Het vergeefs zoeken naar het antwoord door de bruiloftsgasten, de bedreiging van de bruid, het ontftutselen van de oplossing aan Simson; dit alles is geklemd tussen het vertellen van het raadsel en het vertellen van de oplossing. Hiermee wordt licht geworpen op een eerdere constatering, namelijk dat de eigennaam Simson na r. 52 niet meer voorkomt. Zijn laatste daad als naamdrager is het vertellen van het raadsel. Hij komt door dat raadsel en de gevolgen ervan in oppositie te staan met de dertig metgezellen, die hier 'mannen van de stad' zijn gaan heten. De bruidegom is buiten de groep gezet, want hij is niet van de stad, hij komt niet uit Timna. Aan het begin van dit hoofdstuk is tot drie keer toe vermeld dat hij afdaalde naar Timna, en tot twee keer toe dat hij een vrouw heeft gezien in Timna. Nu wordt er alleen verhaald over de stad, zonder een naamsvermelding. In r. 93 lijkt er nog sprake te zijn van een prelude op de ondergang van Simson – wiens naam 'zonnetje' betekent: de mannen spreken tegen het zonnetje voordat hij ondergaat (בְּטָרָם יְבֹא הַחֲרָסָה). Alsof de auteur met een glimlach rond de lippen een vertragingstactiek in de vertelling toepast.

De conversatie wordt afgesloten via een Way0-zin. De episode kent een einde via een WayX met een heel nieuw subject: רוּחַ יְהוָה. De geest van JHWH wordt vaardig over hem (Simson weer als objectsuffix aanwezig).

De hierop volgende Way0-constructies laten het syntactisch toe³⁰ dat וַיִּהְיֶה רִיחַ יְהוָה (‘hij daalde af..., versloeg..., nam..., gaf...’), maar de lezer zal Simson als subject invullen. De daaropvolgende r. 104 brengt de computer in verwarring en is aanleiding voor hulp bij een juiste beslissing: וַיִּחַר אָפוֹ is naar de letter iets als ‘zijn neus ontbrandde’.³¹ Het programma ontdekt een nieuw subject en stelt voor deze te koppelen aan r. 45, maar dat is zonder zin. Een inhoudelijke afhankelijkheidskoppeling is hier nodig, en die is mogelijk via het impliciete subject uit r. 103 dat genitiefsuffix wordt in 104 (אָפוֹ), of via het vastknopen van dat genitiefsuffix aan het prepositiesuffix in r. 99 (עָלָיו). De Way0 in r. 105 wordt automatisch gekoppeld aan de WayX aan 104 en hoewel inhoudelijk onjuist (de ‘neus’ gaat immers niet op naar zijn vaderhuis) is het grammaticaal correct. De onderzoeker hoeft hier geen ingreep te doen.

14:20 Slot

Het hoofdstuk vindt zijn afsluiting met de WayX in r. 106, waarin de וַיִּשָׂא אִשָּׁה שִׁמְסוֹן het expliciete subject is. Deze zin hangt aan r. 99, de dichtstbijzijnde WayX-vorm na correctie van ‘de brandende neus’, doordat er een wisseling van spelers plaatsvindt ten opzichte van die regel. De teloorgang van Simson is terug te vinden in de benoeming van de twee personages in het slot: de vrouw van Simson wordt de vrouw van zijn metgezel, die hem vergezeld had. Zijn vrouw is zijn vrouw niet meer, zijn metgezel is alles behalve in zijn gezelschap.

Opbrengst van de syntactische analyse

De computerondersteunde analyse heeft opgeleverd dat er een aantal verhaalblokken zichtbaar zijn geworden:

I	14:1-4	Simson kiest zich een vrouw
II	14:5-9	Simson op weg naar zijn bruid
III	14:10-19	Het huwelijksfeest
IV	14: 20	De vrouw valt iemand anders toe

Het patroon van personages kent een verschuiving:

I	Simson, de vrouw (als object), de ouders, JHWH
II	Simson, zijn ouders, de geest van JHWH, de vrouw (als indirect object en als subject)
III	de vader, Simson, metgezellen, de vrouw (als subject, één maal sprekend opgevoerd), de geest van JHWH

³⁰ וַיִּהְיֶה is overwegend grammaticaal vrouwelijk, maar kan ook mannelijk ingezet worden.

³¹ In vertaling weergegeven als ‘hij brieste van woede’.

IV de vrouw van Simson

Het derde blok is net zo groot als de twee voorafgaande blokken. Op basis van het toebemeten aantal regels is het voorspel op het huwelijk even belangrijk te noemen als het huwelijksfeest. Simson speelt een actieve rol in deel I en II, maar de denominalisatie – het verlies van het noemen van zijn naam – lijkt te wijzen op een verandering in zijn rol. Eerst is het de Israëliet die een vrouw heeft gevonden bij een ander volk in plaats van onder de broeders van zijn eigen volk. In de loop van het verhaal verwatert zijn identiteit. Hij verliest zijn naam als hij een drinkgelag aanricht, juist hij die als *nazir* zich verre moet houden van alles wat de wijnrank voortbrengt.³² Hij lijkt via zijn anonimisering deel te worden van het Filistijnse gezelschap. Zijn teloorgang is aangekondigd in de ‘zijvertelling’ over het gevecht met dodelijke afloop dat hij levert met de jonge leeuw. Een *nazir* mag niet in aanraking komen met de dood³³ en hier doodt de *nazir* Simson niet alleen een beest, hij heeft er zelfs het vruchtgebruik van, namelijk door de honing te eten die bijen erin gemaakt hebben. En middenin dit verhaal staat dat de vrouw, uit de dochters van de Filistijnen, de juiste was in zijn ogen.

Er is nog meer te zeggen over de benoeming van de personages. Zo is al even aangestipt dat de identificatie van de vrouw verschuift. Eerst is zij een vrouw uit Timna, bij de dochters van de Filistijnen (14:1), die door Simsons vader wordt afgezet tegen ‘de dochters van je broeders’ en andere vrouwen ‘onder heel mijn volk’ (14:3). In de passage over het leeuwengevecht wordt zij slechts ‘de vrouw’ genoemd, maar wel met de toevoeging dat zij ‘de juiste in de ogen van Simson’ was (14:7). Na het drinkgelag en tijdens het raadselspel is zij ‘de vrouw van Simson’ in de vertelling. Dus als Simson zijn identiteit verliest, wordt de vrouw via hem geïdentificeerd. Tot op het laatst. Dan wordt ‘de vrouw van Simson’ de vrouw van zijn metgezel. Zij wordt weer naamloos en het eerverlies voor Simson is hiermee compleet.

Ook met betrekking tot de verwijzing naar de inwoners van Timna is er iets te zeggen op basis van de eerste twee blokken. In de kleine discussie tussen Simson en zijn vader heetten ze ‘de Filistijnen, die onbesnedenen’ (14:3). Tijdens het raadselspel noemt de bruid hen ‘de kinderen van mijn volk’ (14:16), wat herhaald wordt door de verteller: ‘de kinderen van haar

³² Een *nazir* is een persoon die zich aan God heeft gewijd en gedurende het nazireaat bepaalde regels dient na te volgen overeenkomstig de voorschriften voor nazireaat in Numeri 6:3-4. Zo ook de woorden van de bode bij de conceptie van Simson in Richteren 13:4 en de herhaling van diens woorden door ten eerste Simsons moeder (Richteren 13:7) en de bode zelf tegen Simsons vader (Richteren 13:14).

³³ Volgens Numeri 6:6.

volk' (14:17). In 14:18 noemt de verteller hen 'de mannen van de stad' en in 14:19 'de verklaarders van het raadsel'.

De belangrijkste constatering is dat Simson in de loop van het verhaal zijn identiteit prijsgeeft als gevolg van zijn eigen keuzes. Hij verwatert van Israëliet (blok I en II) tot iemand die vrijwillig tot een ander volk toetreedt en na een teleurstelling terugkeert naar zijn ouders (blok III). De smaad wordt compleet als zijn vrouw de vrouw van een bruiloftsgast wordt.

III. DE BRUID VAN SIMSON IN ANALYSE

Wat levert bovenstaande nu op voor de duiding van de vrouw uit Timna? Als de tekst de bron is van interpretatie en geen buitentekstuele elementen worden toegelaten als argument, dan mag de functie van elk personage alleen geduid worden binnen de tekst en daarmee binnen het verhaal dat de tekst vertelt. Elk personage draagt haar of zijn steentje bij aan de boodschap die het verhaal in zich draagt, en vanuit een bijbels-theologisch perspectief aan de theologie die onder dit verhaal ligt. Van de naamloze vrouw in Richteren 14 geeft de auteur een aanwijzing voor de reden van haar aanwezigheid: JHWH zocht aanleiding voor onenigheid met de Filistijnen (14:4). Haar presentie blijkt functioneel te zijn in een krachtenspel tussen JHWH en de Filistijnen. Haar aanwezigheid wordt opgemerkt door Simson als hij afdaald naar Timna (WayX, r. 1). Dit zien van de vrouw zet de andere personages en daarmee het verhaal in beweging. Simson daalt met zijn ouders af naar Timna (WayX, r. 19) en hoewel de tekst het niet letterlijk zegt, vult de lezer aan dat ze naar Timna afdalen om naar de vrouw te gaan. Na de episode met de leeuw daalt de vader af naar de vrouw (WayX, r. 45; Timna wordt hier niet genoemd), waarna het bruiloftsfeest begint. Vanaf dat moment is zij niet meer de vrouw uit Timna, maar gedurende de gebeurtenissen rond het raadsel is zij de 'vrouw van Simson'. Simson geeft een raadsel op dat alleen hij kan oplossen, en de Filistijnen gaan over tot chantage van de bruid teneinde de oplossing te achterhalen. Met deze actie maken de bruiloftsgasten zichzelf zwart bij de lezer. De sympathie van de lezer komt daarmee niet zozeer bij de vrouw te liggen (daarvoor geeft de tekst te weinig achtergrondinformatie), maar de auteur lijkt wel antipathie te willen opwekken ten aanzien van haar volksgenoten. De bruid pleegt daarna emotionele chantage op de bruidegom door zeven dagen tegen hem aan te huilen, tot hij bezwijkt onder haar tranen. Of is het de alcohol, verboden voor *nazirs*? Het is mogelijk, gezien de toevoeging aan de periode dat zij haar chantage pleegt: אֲשֶׁר־הָיָה לָהֶם הַמִּשְׁתָּה *de zeven dagen dat het drinkgelag voor hen duurde*. Het ontputselen en doorvertellen van de oplossing is de eerste en laatste handeling van de vrouw. Hierna wordt zij de vrouw van iemand anders. Overigens blijkt uit het vervolg op dit

verhaal dat al haar moeite voor niets is geweest, aangezien zij, samen met haar vader, alsnog aan het vuur zal worden prijsgegeven door haar volksgenoten (Richteren 15:6).

De aanwezigheid van de vrouw is de katalysator van een reeks handelingen die Simson in conflict brengt met de Filistijnen. Zij is speelbal van JHWH (14:4), van twee families via huwelijksperikelen (14:10; 15:1-2), van haar volksgenoten (14:15). In contrast hiermee staat dat zij op haar beurt Simson kan vermurwen. Daarna wordt zij de vrouw van een van de bruiloftsgasten (14:20). De verhaallijn gaat door in het volgende hoofdstuk als Simson terugkeert naar Timna om de vrouw die hij als zijn echtgenote beschouwt te bezoeken, en daar erachter komt dat zij inmiddels een ander toebehoort. Hij gaat niet akkoord met het aanbod haar zus te huwen en ontsteekt in razernij. In de gevolgen hiervan zal hij uiteindelijk door de broeders van zijn eigen volk worden uitgeleverd aan de Filistijnen.

Binnen de Simsoncyclus kan er over de rol van deze vrouw gezegd worden dat JHWH via haar het richterschap van Simson veilig wil stellen. Immers, er is over Simson gezegd dat hij een begin maakt met de bevrijding van Israël uit de hand van de Filistijnen (Richteren 13:5), maar hoe zou hij dat kunnen doen als hij geen aanleiding tot bevrijding van dat volk ziet? Zijn gang naar Timna en het verslingerd raken aan een vrouw uit deze Filistijnse stad geven voedsel aan de aanname dat Simson niet vijandig staat tegenover dit volk. JHWH zorgt er nu voor dat Simson en de Filistijnen via een mislukte verzwagering wel tegenover elkaar komen te staan.³⁴ Getuige de woorden van de auteur is de vrouw een door JHWH gezondene, zoals ook de bode die aan het begin van Simsons leven een cruciale rol speelt minstens een door God gezondene is,³⁵ maar zij is alleen bij de hoorder/lezer van het verhaal als zodanig bekend.

In bestaande interpretaties wordt niet veel aandacht gegeven aan de vrouw uit Richteren 14 en 15.³⁶ Als men alleen uitgaat van de feitelijke informatie is er ook niet veel meer te zeggen dan dat zij uit de Filistijnse stad Timna komt en dat Simson haar tot vrouw wil hebben. Het overzichtswerk *Kompendium Feministische Bibelauslegung* meldt dat Simson een 'sexuelles Verhältnis' aangaat met haar, maar de tekst maakt hier geen melding van.³⁷ Wel wordt een vergeefse poging tot consummatie van het

³⁴ Zie ook W.C.G. van Wieringen, 'Een dochter in de aanbidding (Ri 15.2). De wederwaardigheden van de dochters in het boek Richteren als teken van verval', in: Dyk, *Richteren*, 125-138.

³⁵ Zie hiervoor Van Wieringen, ' "Wer... äh, dein Name, bitte?"'.

³⁶ Zie de titels die eerder zijn genoemd.

³⁷ L. Schottroff und M.-T. Wacker, *Kompendium Feministische Bibelauslegung*. Gütersloh: Kaiser, Gütersloher Verlagshaus 1999².

huwelijk beschreven in 15:1-3. Bal lijkt het verst te gaan met haar interpretatie, die culmineert in de naamgeving van de vrouw:

In het raadsel is zij de sterke, degene die, net als de leeuw, opgebroken moet worden (ontmaagd, of vermoord) zodat haar buik zoetigheid 'voortbrengt'. Aan dit dilemma, dat inherent is aan haar positie als bruid, ontleen ik een eigenaam voor deze vrouw. Ik noem haar *kallah*, dat betekent totale vernietiging, uitering, of vernietiging.³⁸

Naamgeving, anders dan door de auteur van het verhaal, past niet bij een interpretatie die alleen uitgaat van de tekst – zoals in het proces dat hierboven is geschetst. De auteur heeft keuze voor anonimiteit gemaakt en een onderzoeker zal in het respecteren van deze keuze eerder tot de bedoeling van de auteur doordringen dan het geval is bij een actuele naamgeving van de personages, wat naar mijn idee van invloed is op de interpretatie van het verhaal en de personages.³⁹ Bal zet de impotentie van Simson centraal in de huwelijksprikelen en geeft deze ook een rol bij het weigeren van de tweede dochter die hem aangeboden wordt. Vooralsnog vind ik deze interpretatie te weinig recht doen aan de theologische lijn van de neergang van het volk van Israël en de richters, van wie Simson de voorlaatste is, en de rol die de vrouw uit Timna hierin speelt.⁴⁰ Simson lijkt zich met zijn onbekommerde gang naar Timna te voegen bij het Filistijnse volk in plaats van het te bestrijden. Hij wijkt af van de weg die JHWH hem wijst, en deze vrouw is nodig om hem weer op het juiste pad te brengen.

Besluit

In dit artikel heb ik willen aangeven dat een interpretatie van een verhaal op goede gronden kan beginnen met de tekst als narratologisch model. Door een analyse te maken op het niveau van de tekstgrammatica kunnen opmerkingen worden gemaakt over de personages die optreden in het verhaal, hun relatie tot elkaar en hun rol bij de betekenis van het verhaal. Zoals eerder opgemerkt weven in de bijbelse theologie de verhaallijnen samen een of meer theologische lijnen. De personages spelen in dit opzicht een

³⁸ 'She is the strong one of the riddle, who, like the lion, needs to be broken open (deflowered, or killed) in order for her belly to 'bring forth' sweetness. It is from this dilemma, inherent to her position as bride, that I will derive a proper name for this woman. I will call her *kallah*, which means total destruction, consumption, or annihilation – including by oblivion.' M. Bal, *Death & Dissymmetry. The Politics of Coherence in the Book of Judges*, Chicago/London: The university of Chicago Press 1988, 78.

³⁹ In het geval van *Death and Dissymmetry* is het zelfs niet mogelijk in het register de anonieme vrouw uit Richteren 14 te zoeken zonder dit via de naam Kallah te doen.

⁴⁰ Een verhaallijn is op literair niveau te onderscheiden en staat – vanuit bijbels-theologisch perspectief – ten dienste van de theologische lijn(en) die ónder de verhalen ligt. De theologische lijnen die ik onderscheid in Ri 13-16 is in aanzet verwerkt tot het artikel 'Een dochter in de aanbidding' (zie noot 34).

rol bij het helder krijgen van wat er over de god van Israël kan worden gezegd. In Richteren 14 kan over de vrouw uit Timna gezegd worden dat zij door JHWH zelf op het toneel is gezet om de functie van Simson als richter veilig te stellen. De hoofdstukindeling zoals deze in de BHS is aangegeven, blijkt bij de interpretatie van haar rol een technische grens te zijn die de verhaallijn doorbreekt. Bij een interpretatie die het personage van de vrouw recht doet, zal dan ook in beperkte zin de syntactische analyse van Richteren 15 een rol moeten spelen, in brede zin die van het Richterenboek en uiteindelijk zal het hele Eerste Testament het kader van interpretatie vormen.

Judges 14 Textual Hierarchy

Ln	Ttype	ClLab	Vpng	Vb
1	N	WayX	3sgM	01
2	N	Way0	3sgM	01
3	N	Way0	3sgM	02
4	N	Way0	3sgM	02
5	N	Way0	3sgM	02
6	NQ	XQt1	1sg-	02
7	NQ	imp.	2plM	02
8	N	WayX	3sgM	03
9	NQ	NmCl	----	03
10	NQ	ptc.	-sgM	03
11	NQ	infc.	----	03
12	N	WayX	3sgM	03
13	NQ	imp.	2sgM	03
14	NQ	XQt1	3sgF	03
15	N	WLQt	3pl-	04
16	N	NmCl	----	04
17	N	ptc.	-sgM	04
18	N	ptc.	-plM	04
19	N	WayX	3sgM	05
20	N	Way0	3plM	05
21	N	ptc.	-sgM	05
22	N	infc.	----	05
23	N	WayX	3sgF	06
24	N	Way0	3sgM	06
25	N	infc.	----	06
26	N	NmCl	----	06
27	N	WLQt	3sgM	06
28	N	XQt1	3sgM	06
29	N	Way0	3sgM	07
30	N	Way0	3sgM	07
31	N	Way0	3sgF	07

Judges 14 Textual Hierarchy

	Ln	Ttype	ClLab	Vpng	Vs
[<Ti> מימים] [<Pr> ישב] [<Cj>ו]	32	N	Way0	3sgM	08
[<PO> לקחתה]	33	N	inf.	----	08
[<Pr> יסר] [<Cj>ו]	34	N	Way0	3sgM	08
[<Ob> את מפלת האריה]	35	N	inf.	----	08
[<PC> [הנה] [<Ij>] [ערוץ דבורים] [<Su>] [בגויח האריה] [<Co>]	36	N	NmCl	----	08
[<Su> שרבו] [<Cj>ו]	37	N	Ellp	----	08
[<Co> אל כפיו] [<PO>] [ירדהו] [<Cj>ו]	38	N	Way0	3sgM	09
[<Mo> והלך ואכל] [<Pr>] [ילך] [<Cj>ו]	39	N	Way0	3sgM	09
[<Co> ואל אביו ואל אמו] [<Pr>] [ילך] [<Cj>ו]	40	N	Way0	3sgM	09
[<Co> ולהם] [יתן] [<Pr>] [<Cj>ו]	41	N	Way0	3sgM	09
[<Pr>] [יאכלו] [<Cj>ו]	42	N	Way0	3plM	09
[<Co> להם] [<Pr>] [הניד] [<Ng>] [לא] [<Cj>ו]	43	N	WLQt	3sgM	09
[<Ob> הרבש] [<Pr>] [רדה] [<Co>] [מגויח האריה] [<Co>] [כי] [<Cj>ו]	44	N	XQt1	3sgM	09
[<Co> אל האשה] [<Su>] [אפיהו] [<Pr>] [ירד] [<Cj>ו]	45	N	WayX	3sgM	10
[<Ob> משחה] [<Su>] [שמשוך] [<Lo>] [שם] [<Pr>] [יעש] [<Cj>ו]	46	N	WayX	3sgM	10
-----+					
[<Su>] [הדבורים] [<Pr>] [יעשו] [<Mo>] [כן] [<Cj>ו]	47	ND	Xyqt	3plM	10
-----+					
[<Pr>] [יהי] [<Cj>ו]	48	N	MSyn	3sgM	11
[<Ob> אותו] [<Ps>] [כראוחם]	49	N	inf.	----	11
[<Ob> שלשים מרעים] [<Pr>] [יקחו] [<Cj>ו]	50	N	Way0	3plM	11
[<PC> [אחו] [<Pr>] [יהיו] [<Cj>ו]	51	N	Way0	3plM	11
[<Su>] [שמשוך] [<Co>] [להם] [<Pr>] [יאמר] [<Cj>ו]	52	N	WayX	3sgM	12
=====					
[<Ob> חידה] [<Co>] [לכם] [<Ij>] [נא] [<Pr>] [אחורה] [אם] [<Cj>ו]	53	NQ	0yqt	1sg-	12
[<Ob> אותה] [<Pr>] [תנידו] [<Mo>] [אחורה] [אם] [<Cj>ו]	54	NQ	Xyqt	2plM	12
[<Ti> ימי המשחה] [לי] [<Co>] [שכעת] [מזאתם] [<Pr>]	55	NQ	WQt1	2plM	12
[<Co>] [שלושים סדינים ושלושים] [לכם] [<Pr>] [ונחתי] [<Cj>ו]	56	NQ	WQt1	1sg-	12
[<Ob> חלפת בנדים] [חולכלו] [<Pr>] [לא] [<Ng>] [ואם] [<Cj>ו]	57	NQ	WLyq	2plM	13
[<Co>] [לי] [<Pr>] [להניד]	58	NQ	inf.	----	13
[<Co>] [שלושים סדינים ושלושים] [אתם] [<Su>] [לי] [<Pr>] [נתחם] [<Cj>ו]	59	NQ	WQt1	2plM	13
[<Ob> חליפות בנדים]	60	N	Way0	3plM	13
[<Co>] [לו] [<Pr>] [יאמרו] [<Cj>ו]	60	N	Way0	3plM	13
=====					
[<Ob> חירתך] [<Pr>] [חורה]	61	NQ	imp.	2sgM	13
[<PO>] [נשמעה] [<Cj>ו]	62	NQ	Wey0	1pl-	13
=====					

	Ln	Ttype	ClLab	Vpng	Vs
[<Co> להם] [<Pr> יאמר] [<Cj>ו]	63	N	Way0	3sgM	14
=====+					
{<Su> מֵאֵפֶל} [<Pr> יצא] [<Co> מֵהָאֵכָל]	64	NQ	XQt1	3sgM	14
[<Su> מֵהָרֶק] [<Pr> יצא] [<Co> מֵעֵז] [<Cj>ו]	65	NQ	WPQt	3sgM	14
=====+					
[<Pr> ויכלו] [<Ng> לא] [<Cj>ו]	66	N	WLQt	3pl-	14
[<Ob> הַחִירָה] [<Pr> לַהֲנִיד]	67	N	inf.	----	14
{<Ti> שִׁלְשַׁת יָמִים}	68	N	Defc	----	14
[<Ti> בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי] [<Pr> וַיְהִי] [<Cj>ו]	69	N	Way0	3sgM	15
[<Co> לַאֲשֶׁת שְׁמוֹן] [<Pr> וַיֹּאמְרוּ] [<Cj>ו]	70	N	Way0	3plM	15
=====+					
[<Ob> אִישׁ] [<Pr> פָּחַי]	71	NQ	imp.	2sgF	15
[<Ob> יָנִיד] [<Pr> וְלָנוּ] [<Co> אֵת הַחִירָה]	72	NQ	Way0	3sgM	15
[<Cj>ו]	73	NQ	Xyqt	1pl-	15
[<Pr> וַנִּשְׂרַף] [<Pr> וְאֹתָךְ וְאֵת בֵּית אֲבִיךָ] [<Ob> בְּאֵשׁ] [<Co>]	74	NQ	inf.	----	15
[<Qu>ה]	75	NQ	0Qt1	2plM	15
[<Co> וְלָנוּ] [<Pr> קָרָאָם]	75	NQ	0Qt1	2plM	15
[<Ng> לֹא] [<Qu>ה]	76	NQ	NmCl	----	15
=====+					
[<Co> עָלְיוֹ] [<Su> שִׁלְשַׁת שְׁבוּעוֹת] [<Pr> וַחֲבַךְ] [<Cj>ו]	77	N	WayX	3sgF	16
[<Pr> וַחֲבַךְ] [<Cj>ו]	78	N	Way0	3sgF	16
=====+					
[<PO> שְׁנֹאחֲנִי] [<Mo> וְרַק]	79	NQ	0Qt1	2sgM	16
[<Ng> לֹא] [<Cj>ו]	80	NQ	WLQt	2sgM	16
[<PO> אֶהְבֵּתֵנִי] [<Pr> וְחָדַח] [<Ob> הַחִירָה]	81	NQ	XQt1	2sgM	16
[<Co> לְבִנֵי עַמִּי]	82	NQ	WLQt	2sgM	16
[<Pr> וַהֲגִדְתָּה] [<Ng> לֹא] [<Co> לִי] [<Cj>ו]	82	NQ	WLQt	2sgM	16
=====+					
[<Co> לָהּ] [<Pr> וַיֹּאמֶר] [<Cj>ו]	83	N	Way0	3sgM	16
=====+					
[<Pr> וַהֲגִדְתָּה] [<Ng> לֹא] [<Co> לְאָבִי וּלְאֵמִי] [<Ij>ו]	84	NQ	XQt1	1sg-	16
[<Pr> וְאֵנִיד] [<Co> וְלֶךְ] [<Cj>ו]	85	NQ	WPYq	1sg-	16
=====+					
[<Ti> וַחֲבַךְ] [<Pr> וַעֲלִיוֹ] [<Co> שִׁבְעַת הַיָּמִים]	86	N	Way0	3sgF	17
[<Su> הַמִּשְׁתָּה] [<PC> לָהֶם] [<Re> הָיָה] [<Pr> וְהָיָה]	87	N	XQt1	3sgM	17
[<Ti> בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי] [<Pr> וַיְהִי] [<Cj>ו]	88	N	Way0	3sgM	17
[<Co> לָהּ] [<Pr> וַיָּנִיד] [<Cj>ו]	89	N	Way0	3sgM	17
[<PO> וַהֲצִיקְתָּהּ] [<Cj>ו]	90	N	XQt1	3sgF	17
[<Co> לְבִנֵי עַמָּה] [<Ob> הַחִירָה] [<Pr> וַחֲנָד] [<Cj>ו]	91	N	Way0	3sgF	17

Judges 14 Textual Hierarchy

	Ln	Ttype	CLab	Vpng	Vs
[<Ti> כיום השביעי [<su> אנשי הפיר [Co> לו [Pr> יאמרו [<Cj>ו]	92	N	WayX	3plM	18
-----+					
[<Su> וזוזו [Pr> יבא [<Cj>	93	ND	Xyqt	3sgM	18
=====+					
[PC><sp> מרבש / מחוק [Qs> מה	94	NQ	AjCl	-sg-	18
[PC><sp> מארי / עז [Qs> מה [<Cj>ו]	95	NQ	AjCl	-sg-	18
=====+					
[Co> להם [Pr> יאמר [<Cj>ו]	96	N	Way0	3sgM	18
=====+					
[Co> בענלחי [Pr> חרשחם [Cj> לולא	97	NQ	XQt1	2plM	18
[Ob> חירחי [Pr> מצאתם [<Ng> לא	98	NQ	XQt1	2plM	18
=====+					
[<su> רוח יהוה [Co> עליו [Pr> תבלח [<Cj>ו]	99	N	WayX	3sgF	19
{Co> אשקלון [Pr> ירד [<Cj>ו]	100	N	Way0	3sgM	19
[Ob> שלשים איש [Co> מהם [C> יך [Cj>ו]	101	N	Way0	3sgM	19
{ob> חליצותם [Pr> יקח [<Cj>ו]	102	N	Way0	3sgM	19
[Co> למגירי החירה [Ob> חליפות [Pr> יתן [<Cj>ו]	103	N	Way0	3sgM	19
{su> אפו [Pr> יחר [<Cj>ו]	104	N	WayX	3sgM	19
[Co> כית אביהו [Pr> יעל [<Cj>ו]	105	N	Way0	3sgM	19
[PC> למרעהו [su> אשתו [Pr> תהי [<Cj>ו]	106	N	WayX	3sgF	20
[Co> לו [Pr> רעה [Re> אשר	107	N	XQt1	3sgM	20